

politické, nýbrž i národnostní a náboženské, mohla se komise Simonova domnívati, že přece jen *splnila svoje poslání*, které pro začátek mělo ryze informační účely. Na podzim vypraví se do Indie znovu a doufá, že zatím nabudou mezi nacionalisty převahu živly oportunistické. Jde tu především o velký zásadní problém, zda konstituční zásady evropské demokracie hodí se vůbec na svět kulturně tak odlišný jakým jest Indie. Asie chce si zřejmě vybrati z našich institucí jen co se jí hodí a použití to způsobem sobě vlastním. Naproti tomu Anglie nemá arci zde ani v Egyptě nejmenšího úmyslu vzdáti se své suverenity nebo učiniti cokoli nenapravitelného, co by ve svých důsledcích ohrozilo trvání říše.

Čína, která loni byla ohniskem největšího zmatku, od té doby však poměrně se uklidnila, přechází s počínajícím jarem k novým bojům, pro něž je charakteristické spojení jihočínských vojsk *Čiankaj-šekových* s armádou *Fenjusanovou*, operující v západních provinciích. Do těchto kleští má býti nyní sevřen Čansolin a vláda nacionalismu má býti zakotvena i v bývalé císařské metropoli *Pekinu*. Severní armáda je zřetelně již stísněna, ale při kaleidoskopických změnách, na čínských bojištích obvyklých, nelze zatím učiniti si ani přibližné představy o vyhlídkách nové kampaně. Největší politický význam má zde chování *Japonska*, jehož interesity v Šantunu a Mandžusku jsou vedle ruských nejmocnější. Vláda tokijská vyslala po loňském vzoru Anglie velký okupační sbor na ohrožené místo, a budí podezření, zda nemá úmyslů intervencionistických. Její nejisté vnitropolitické postavení to ostatně s dostatek vysvětluje. Poslední volby neposkytly vládě náležitě většiny, a země jest, podle úsudku znalců, na *prahu těžké politické a sociální krise*.

K *Rusku* obrátila pozornost podivná návštěva anglického ministra lorda *Birkenheada* v Berlíně, o němž je známo, že patří k předním zastáncům protisovětového směru v kabinetu. Lord *Birkenhead* má prý aspirace na místo *Chamberlainovo*, jež obviňuje z pasivity vůči bolševismu. V Berlíně sondoval prý půdu pro zatažení Německa do protiruského bloku. Není pochyby, že v Anglii je silná strana pro pokračování na cestě, nastoupené přerušením styků se sověty loňského roku, spoléhá-li však na podporu Německa, pak rozhodně nedostane se daleko. Lord *Birkenhead* mluvil se *Stresemannem*, nedověděl se však zajisté nic jiného, nežli že Německo, třeba zklamané výsledky dosavadní spolupráce s Ruskem, nemíní rušiti drát na Moskvu a dbá dále co nejpečlivěji své *neutrality* v konfliktu západu s východem. Pramen nesnázi jest stále převaha stranických zájmů nad národními v Rusku. Očekávání, že pád oposice bude znamenati definitivní vítězství politického směru ve vládě, se nesplnilo. Naopak *Stalin* sám mluví dnes jako *Trocký*, prohlašuje, že chce-li cizina likvidaci bolševismu jako cenu své hospodářské pomoci, Rusko raději bude pokračovati v boji. Je to však boj na dvě fronty, neboť největšího nepřítele má bolševismus *ve vlastním venkovu*, proti němuž musí zakročovat prostředky stále bezohlednějšími, které však právě tím se odsuzují k neúspěšnosti a přivedou svým časem nynější režim ke katastrofě.

Dr. Rudolf Procházka.

Z REVUÍ A ČASOPISŮ.

POPULAČNÍ OTÁZKA.

V *Revue politique et parlementaire* (leden 1928) pojednává o ní *Lucien March* v článku *La population du monde*. Jedná o soukromé konferenci, konané na americký popud v Ženevě od 31. srpna do 3. září 1927. Konference se zabývala populačními otázkami po stránce hospodářské a politické. Nedospěla k určitým závěrům. Výbor byl pověřen připraviti základy pro stálou instituci, jež by se zabývala světovou populací. Autor sleduje populační otázku ve Francii. Je pro systém odměn pro četné rodiny, zároveň však pro sociální opatření, jak se postarati o takové děti četných rodin (výchova, opatrování míst, emigrace). Kromě toho třeba zlepšiti bydlení těchto četných rodin. Určité omezení počtu dětí pokládá za legitimní; povinností je nejen míti děti, nýbrž postarati se také o jejich výchovu. — V březnovém čísle téže revue odpovídají autoru *A. Isaac* a *E. Jordan*. *A. Isaac* v článku *La terreur du surpeu-*

plement vytýká ženevské konferenci, že se omezila na otázky biologické, statistické, národohospodářské a lékařské a že zanedbala otázky mravní. Protestuje proti americké thési, jež pokládá za hlavní cíl člověka jen určité minimum pohodlí: stravu, byt, šatstvo, zábavu. Materiální pohodlí nestačí ku štěstí. Proti restriktivním tendencím kongresu byla v Ženevě založena mezinárodní liga »Pour la Vie et la Famille«. Také E. Jordan vytýká kongresu nedostatek mravních hledisk a malthusianismus. Kongres se bál přelidnění; statistiky dokazují opak. Autor protestuje proti volné lásce, následku neomalthusianismu a ukazuje, že nejlepším vodítkem v populační otázce je tradiční křesťanská morálka.

ROZVOJ BYROKRACIE VE SPOJENÝCH STÁTECH.

V *Revue des sciences politiques* (červenec — prosinec 1927) Walter R. Sharp: Le développement de la bureaucratie aux Etats-Unis. Autor líčí systémy jmenování úřednictva ve Spoj. státech. — Nejprve systém jmenování politického, kdy se stávali úředníky pracovníci strany, jež právě zvítězila ve volbách, později systém soutěže (Acte Pendleton 1883), který se však nikdy neprováděl důsledně, zvláště pro místa vyšších úředníků. — Počet úřednictva značně stoupl (od 1913 o 100 %), takže dnes z každých 40 Američanů je jeden veřejným úředníkem. Úřednické platy jsou nízké; málo úředníků má větší plat než 5.000 dolarů, střední platy jsou většinou nižší než 1.800 dolarů. Od války značně vzrostlo zasahování státu do veřejného života (etatismus). Centralisuje se státní dozor nad sociálními a hospodářskými zájmy; k této centralisaci hodně přispěl zákon prohibiční. — Se vzrůstajícím počtem úřednictva objevily se také obvyklé vady byrokracie: přílišné psaní, průtahy ve vyřizování, nedostatek iniciativy, množství různých úřadů a komisí, jež zasahují do soukromých záležitostí. — Veřejné mínění nepřeje tomuto státnímu zasahování. Ve sněmovnách mluví se často proti těmto vadám byrokracie a veřejnost vítá všechny návrhy na úspory ve veřejné správě. — Na druhé straně však tyto přílišné úspory vyhánějí všechny lepší úředníky ze státní správy do soukromých služeb. »Ve Washingtonu je tlupa prostředních mužů a žen, které průmysl odmítl, protože nebyli schopni užitečné práce«. Poměrně nejlepší platy mají úředníci zahraničního ministerstva, ale i tam jsou demise lepších úředníků časté a znepekující. Tak bývalý přednosta odboru pro blízký Východ v tomto ministerstvu měl 8.000 dolarů ročně. Vady byrokracie vedou konečně k decentralizačnímu partikularistickému hnutí. Zvláště města žádají decentralisaci. Autor ukazuje, jak zvláště prohibiční agenti, kteří podléhají snadno korupci, přispěli k diskreditování úřední správy. — Reformy veřejné správy jsou nutné: především nové zásady pro přijímání a povyšování úředníků, zrušení zbytečného formalismu v úřadování, zjednodušení řízení, konečně změna správních obvodů. Staré územní rozdělení je zastaralé. Dnes stojí proti sobě zájmy jednotlivých států a zájmy federální vlády. Podle okolností musí se zavést správa místní, státní nebo krajská. Kromě toho doporučuje autor zřízení nových správních obvodů: velikých měst s okolím.

OTÁZKA VLÁMSKO-VALONSKÁ.

Revue des sciences politiques (říjen-prosinec 1927). Yvonne Blocq-Serruys: La question flamande-walonne. Autor líčí historický vývoj jazykové otázky v Belgii a její dnešní stav. Tato jazyková otázka se komplikuje otázkou politickou a náboženskou. Valoni jsou jen katolíci, Vlámové klerikálové. Vlámští kněží podporují protifrancouzské hnutí ze strachu před franc. náboženským radikalismem. Autor sleduje pronikání vlámstiny do veřejné správy a ukazuje, jak téměř všechny zákony jsou příznivé vlámsčině. Tak zákon z r. 1921 vypudil franštinu z Flander i z obcí, kde se mluví francouzský a naopak zavedl vlámsčinu do valonských obcí jako rovnocenný jazyk s franštinou. Autor sleduje podrobně jazykovou otázku ve školské a vojenské správě, ukazuje na vlámské tendence německé správy za války, činnost germanofilských »aktivistů« a valonské úsilí bránit latinské kultury proti germanizačnímu zákonodárství. — Velmi dobrý informační článek.

Dr. K. J.

BYLO MADARSKU UBLÍŽENO MÍROVÝMI SMLOUVAMI?

Tuto otázku řeší hrabě *Albert Apponyi* a *H. Wickham Steed* v březnovém čísle „*Current History*“. Hrabě Apponyi prohlašuje stav vytvořený mírovými smlouvami za pokračování světové války v jiné formě. Trianonská smlouva je ze všech nejhorší: ničí stát, který trval 1000 let, nikoho neohrožoval, naopak byl zárukou klidu a rovnováhy východní části Střední Evropy. Touto smlouvou se dostávají 3.000.000 Maďarů a 1.000.000 Němců pod panství Slovanů a Rumunů, velkou většinou kulturně inferiorních. Teritorium »historických Uher« je okleštěno, zbaveno přírodního bohatství, podmínek to průmyslu, výsledky trpělivé práce kulturní jsou zrušeny, nic rovnocenného za ně nebylo dáno, výnos prosperujících podniků je daleko menší, protože maďarští inženýři a zaměstnanci jsou vyháněni a nikdo je nemůže nahraditi. Maďarsku zůstaly jen dluhy, kdežto investice, pořízené za tyto peníze (dráhy a j.), dostaly se vítězům. Řekne se válečná retribuce. Ale žádný z poražených států nebyl tak těžce postižen, jako právě Maďarsko. A toto Maďarsko přece nebylo samostatné, když se rozhodovalo o válce, mělo pouze jeden z hlasů v monarchii, není tedy samo vinno. Naopak hrabě Tisza byl proti ultimátu Srbsku a on byl mluvčím celého Uherska. — Nebo se uvádí jiný důvod: Nemaďarské národnosti prý měly být zbaveny jha maďarského a měla jim být dána příležitost, aby se mohly spojit se svými soukmenovci. Vytýká se Uhrám, že byly národnostně nejednotné: ale vždyť nově vzniklé státy jsou na tom ještě hůře! A nejhorší je to právě na území odňatém Uhrám! Maďari tvoří tu z větší části jednoduté celky — měli tedy spíše právě podle této teorie zůstatí při své mateřské zemi. Slováci byli volnější »pod jhem maďarským« než v »bratrském objetí Čechů«, kteří je chtějí pohltit. V Jugoslavii Chorvati, kulturně vyspělejší za nadvlády maďarské, těžce nesou vládu Srbů, kulturně zaostalejších. Ani Rumuni nejsou spokojeni. Uhry byly jednotné aspoň zeměpisně, hospodářsky, kulturně a historicky, trianonskou smlouvou byla tato jednotnost porušena a jednotnosti národnostní nebylo stejně dosaženo. I když by se chtěl Apponyi postavit na nejsmířlivější stanovisko a uznati, že jsou tu na obou stranách důvody pro i proti, pak by se bylo lépe shodovalo s americkým pojetím demokracie, kdyby se bylo rozhodlo plebiscitem. To se však nestalo — Pittsburská smlouva nemá ceny, poněvadž tu jde o vystěhovalce. Apponyi končí úsudkem, že od dob turecké nadvlády nebyla hranice západní kultury tak daleko posunuta nazad, jako rozbitím Maďarska.

Proti tomu *H. Wickham Steed* vzpomíná, jak právě hrabě Apponyi jej ujišťoval, že nikdy nebude moci porozuměti maďarské politice, nebude-li ovládati maďarský jazyk, aby mohl v originálu studovati maďarskou ústavu a maďarské zákony. Naučil se jazyku a pilně studoval maďarskou politiku, a tu právě v politických krizích let 1903—1906, v nichž Apponyi hrál velkou úlohu, poznal, že Maďari musí v první řadě změnit svou politiku k nemaďarským národům v Uhrách, chtějí-li zabránit zkáze Rakouska i Uherska a s nimi Habsburské dynastie. Toto své přesvědčení odůvodnil již r. 1913 v knize *The Habsburg Monarchy*.

Potom se obrací k článku hraběte Apponyiho a v první řadě vyvrací čísla o národnostních poměrech v t. zv. »historických Uhrách«, ukazuje, že v nich byli Maďari v menšině proti národům nemaďarským. Při tom se však Maďari nikdy nestarali o to, aby se nemaďarské národnosti cítily v Uhrách doma, naopak všemožně se snažili je pomadařstit. Ukazuje, jak právě Apponyiho politika brala se tímto směrem, na př. r. 1905, kdy raději ustoupil ve své opozici proti Tiszovi, jen aby překazil zvolení nového uherského sněmu podle všeobecného tajného hlasovacího práva, jak chtěl císař, nebo později, když byl ministrem školství. Ukazuje na jeho neupřímnou politiku vůči chorvatsko-srbské koalici, která mu pomáhala proti Tiszovi za slib, že se jí dostane opravdu vlastních zástupců ve sněmu. Opravdu se tak stalo, ale Apponyi se potom postaral intrikami a uměle vyvolanými spory o opětné porobení Chorvatska-Slavonska, což byl vlastní počátek nespokojenosti mezi Jižními Slovany, nespokojenosti, která zanedlouho musela nutně vésti k válce. — Tisza i Apponyi byli pro anexi Bosny, byli pro všechno, co mířilo proti spolupráci Maďarů a nemaďarského obyvatelstva v Uhrách. Byli rovněž

pro zakročení v Srbsku r. 1914 a to ne teprve tenkrát, když přišla »hrozba« z Berlína, nýbrž spíše když se jim dostalo z Berlína ujištění pomoci. Smysl rakousko-uherského vyrovnání z r. 1867 je právě, že Maďaři viděli, že jen tím způsobem bude moci maďarská menšina v Uhrách ovládnouti nemaďarskou většinu, právě tak, jako německá menšina v Rakousku ovládne jen tak neněmeckou většinu, což bylo vítáno Německu, které si bylo vědomo, že obě tyto menšiny budou potřebovati jeho pomoci a že tak bude mít rakouskou monarchii v hrsti. Steed vrhá ostré světlo na tisíciletou reakcionářskou politiku maďarských magnátů, prováděnou jen za tím cílem, aby si udrželi svá latifundia a aby pracovní lid zůstával co možno bez práv. A reakcionářský duch ovládá i dnešní politiku Maďarů. Proto jsou dnes Maďarsku trnem v oku okolní státy, které zavádějí pozemkovou reformu: Maďaři se bojí, že by to mohlo vzbudit chuť i u jejich poddaných. A jedním z důkazů toho, že se Maďaři ani dnes nevzdali svého reakcionářství, jsou snahy po restauraci Habsburků, jejichž největším přívržencem je právě Apponyi. Týž Apponyi, který byl protivníkem Františka Josefa I., a který tvrdí, že Maďarsko bylo zataženo do války jen na rozkaz Habsburků. — Maďarsko zasloužilo svůj osud a Trianon je jen spravedlivá odplata.

FBS.

DESET LET ŠKOLSTVÍ V SOVĚTSKÉM RUSKU.

N. K. Krupskaja, vdova po Leninovi, úřednice ministerstva výchovy, při příležitosti desátého výročí Sovětského Ruska přehlíží v březnovém čísle „*Current History*“ vykonanou práci v boji proti negramotnosti. Nejdříve nastiňuje truchlivý obraz ruského školství za carství: školy jsou pod dohledem kněží, bohatých a policie, ve vyučování bují náboženské pověry, šovinismus. Venkov je zaostalý, negramotný. Ačkoliv polovina obyvatelstva je neruská, nemá vůbec škol ve svém jazyku. Střední školy vůbec nebyly pro chudé třídy obyvatelstva. Vychovávají úředníky a pěstují vedle carských dějin jen samé mrtvé předměty. Ani vysoké školy nebyly o mnoho lepší. O lidovýchově není možno mluvit: celá řada knih je pro knihovny zakázána, vojáci se nesmějí učit číst atd.

Říjnovou revolucí ujímají se sověty péče o výchovu lidu a podnikají pronikavou reorganizaci vzdělání školního i mimoškolního. Škola rozloučena od církve: zakázáno vyučování náboženství a slavení náboženských slavností. Aby se usnadnilo naučení čtení a psaní, zaveden nový pravopis. Obě tyto reformy vyžadují nových učebnic, které jsou dnes téměř pro všechny stupně škol hotovy. Na všech školách zavedena koedukace. Dekretem z října 1918 zřízeny menšinové školy s mateřským jazykem vyučovacím, takže procento analfabetů v menšinovém území se silně menší. Zaveden systém jednotných škol dělnických pro mládež od 8 do 17 let. Péče vlády je věnována hlavně dětem dělníků a chudé, střední třídy, pro něž jsou zřízeny zvláštní přípravy pro vyšší školy, t. zv. »rabfaky« (dělnické fakulty). Tyto rabfaky hrají velkou úlohu při přeměně vyšších škol v dělnické organizace. — Zavedena předškolní výchova dětí, která těsně souvisí s péčí »Narkomzdravu« (min. zdravotnictví) o matky a kojence. Zřízeno asi 10.000 dětských útulen a 3.000 dětských zahrádek pro 26 národností. Současně se pečuje o výchovu dospělých: zřízeny školy pro ty, kdož umějí částečně číst a psát, kursy pro rolníky, dělnické university, knihovny rozšiřují knihy mezi obyvatelstvo a pod. Všechna tato činnost je v úzkém spojení s publikační a propagační činností komunistické strany a je podporována rozvojem tisku, radia, biografu. Vojáci jsou vzděláváni a na dovolené nebo po návratu domů šíří kulturu ve vsích.

Učitelé pochopili, že sověty jim umožnily zajímavou práci ve výchově nových generací a stali se vychovateli sovětskými, vstoupili v užší styky s masami, jsou popularisátory a organisátory. Jejich obzor se šíří pedagogickým tiskem, konferencemi, sjezdy, kursy a exkursemi. — Při vyučování se vychází od zájmů dnešního dítěte, od jeho blízkého okolí, zkušeností a vývoje. Cílem vyučování je položit základy realisticko-materiální světové filosofie. Hlavní váha se klade na přírodní vědy, národní hospodářství a souvislost politiky s ním. Všude se sleduje souvislost se současným životem: praktická práce ve škole i doma a sociálně prospěšná práce škol pro okolí. Tělesné tresty ve škole jsou zaká-

zány. Tvrdé zacházení vyvolává protest u dětí i u rodičů a takový učitel může býti propuštěn, ba i souzen. Při tom je disciplína ve škole dobrá díky samosprávě dětí a zvláštním organisacím Pionýrů (skauti). Žáci vydávají školní časopisy a jsou v čilém styku s veřejností výstavami, schůzemi a podobně.

Paní Krupskaja je spokojena s výsledky této desítileté práce — tvoří se nový typ kultury silné, hluboké a široké, proniknuté duchem Marxovým a Leninovým.

FBS.

LITERATURA.

EMIL SVOBODA: DEMOKRACIE JAKO NÁZOR NA ŽIVOT A SVĚT. Sbírkou »Knihy pro každého« svazek 20. Vydalo Státní nakladatelství v Praze 1927. Str. 179 za Kč 7.50. (Dokonč.)

Významným odpůrcem Hobbesovým je John Locke, jenž vychází ze zásady, že i moc zákonodárná, která jest nejvyšší mocí ve státě, má určité meze, kterých bez vlastního nebezpečí nesmí překročiti. Tyto hranice tvoří především účel společnosti, t. j. ochrana života, svobody a majetku občanstva. Soudcem nad jednáním vlády i moci zákonodárné je lid, který se nikdy nezřekl a ani nemůže zřici všech práv. Locke uznává vlastnictví za sociální skutečnost, kterou právo nalézá v životě hotovou, které sama nikterak nevytváří. Křivdy se dopouští ten, kdo bere více než potřebuje, zatím co druhému se nedostává toho, bez čeho nemůže lidsky žít. Je tedy měrou oprávněného vlastnictví nejen práce, z níž vzešlo, ale i vlastní potřeba a zřetel k potřebě druhého. Úkolem státu jest vyloučiti hromadění majetku, jenž by přesahoval míru, určenou přirozeným zákonem solidarity. Ale Locke sám nečiní tohoto důsledku. »Učení Lockovo«, praví autor, »je oddychem, výstupem na slunce a živý rozhled do kraje svobodně žijícího po temném učení všeobecného otroctví ve stínu neomezené moci absolutistického státu. Je ukazatelem na dráze k demokracii a k prohlášení lidských práv, které dozrávalo v hlavách a srdcích průkopníků nové doby.« Mezi ně patří Spinoza, který s Aristotelem hájí zásadu, že ve státě každý má býti podroben zákonu, a že zákonem má býti také nepřekročitelně stanovena moc vládní. Svoboda myšlení, která se občanstvu vyhrazuje, týče se i náboženství; státu nenáleží, aby se zabýval věcmi náboženskými. Skutečnosti života, duševní síly vládnoucí v lidských zástupech, účel a poslání státu omezují skutkově neomezenost státní moci. Spinoza nadšeně zápasí o zásadu volnosti myšlení, a to v zájmu veřejné mravnosti. »Spinoza, ač svou teorií namnoze patří minulosti, svým duchem, svou láskou k pravdě a ke svobodě, svým pohrdáním pověrou a klamáním lidu, svým odmítáním násilí a zneužívání moci státní patří přítomnosti i budoucnosti kulturního lidstva.«

Národům evropské pevniny otvírá se brána nového života velikou revolucí francouzskou. Kapitolkou o její předchůdcích, zejména v myšlenkovém světě Montesquieuově a J. Rousseauově ukončuje autor první část svého spisu, t. j. o demokracii jako názoru na svět. Názory jednotlivých myslitelů tlumočil Dr. Svoboda většinou jejich vlastními slovy připojuje k tomu své kritické poznámky.

Druhá část knihy věnována jest životnímu názoru demokratickému, t. j. chce kostru demokratických zřízení naplnit životem, v demokracii ukázat život lidí demokraticky cítících a myslících. Jde tu o poměr muže k ženě, rodičů k dětem, o otázku bohatství a chudoby, náboženství a církve, školy, veřejného mínění, státu, národa, svépomoci a samosprávy, spravedlnosti a práva, války a míru, Svobodův názor na tyto otázky jest znám aspoň v hlavních rysech již ze spisů dřívějších.

Bylo by si přáti, aby v požadované filosofii demokracie bylo věnováno více pozornosti socialismu a sociální politice a demokracii hospodářské, o jakou usiluje se značným úspěchem na př. družstevní hnutí. Neboť bez demokracie sociální a hospodářské byl by celý systém demokracie neúplným a nespokojujícím.

A. Klimt.